

שמחת שלמה

מאוצרותיו המשמחים של זקנינו רבי שמחה שלמה לוין זצ"ל

*****

גליון מספר 3, פרשת וישב תשע"ה
גליון 54, מהדורה שניה מורחבת, פרשת וישב תשע"ו

* * *

למעוניינים לקבל הגליון בפקס או בדואר אלקטרוני
אפשר לשלוח בקשה בטלפון 0527652027 או בדוא"ל: haravsslevin@gmail.com
כמו"כ נשמח לקבל הערות והארות, מעשים והנהגות, מתורתו של זקנינו הצדיק זצ"ל באמצעות הנ"ל

* * *

כל הנכתב בצבע כחול כזה – תוספת משנת תשע"ו

* * *

פרשת וישב

אלה תולדות יעקב

אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה... פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה... משל למרגלית שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכוכרו בכברה עד שמוצא את המרגלית ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. (רש"י)

בספר ויקהל משה כתב בשם רבי צדוק הכהן מלובלין שדברי רש"י כאן הם משל לאדם הישראלי, אשר אף אם הוא משוקע בין הטומאה, בכל זאת לעולם נשאר טיפת יהדות שלא נאבדת והוא טמונה ונוצצת מתוך הטומאה, כאותה מרגלית שבין החול. עכ"ד.

ויש לציין לדברי הגמ' בע"ז יז. אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה, פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות, בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה, הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו וכו'. אמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בכייה עד שיצתה נשמתו, יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.

הרי שהזונה נגעה בו **בנקודה הרגיש שבתוכו**, שאמרה לו שאין לו תקנה, ומזה התרגש ונדלק בו הניצוץ היהודי, הנשמה הישראלית, והתחיל להתעלות מעלה מעלה עד שהגיע לדרגה עליונה שיצאה נשמתו מתוך בכיה וחרטה וקבלה להבא והכרת החטא במלא עוזו, וכל רגע שהתעלה הרגיש יותר בחטאים שעשה, והציק לו יותר עד שמת מתוך תשובה גמורה, וזומן לחיי עולם הבא.

וזהו כוחה של הנשמה היהודית שכשהיא מתעוררת יש בכוחה לעשות נפלאות ולהגיע לדרגה הגבוהה ביותר. וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'וירח את ריח בגדיו' אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, וכיוסף משיא וכיקום איש צרורות, שהיו רשעים ונתעוררו ברגע א' של התעוררות לשוב בתשובה שלימה, ולהתעלות לדרגות נשגבות.

והוספתי, שלכל אחד מיישראל יש **אצלו מרגלית הטמונה בחול**, וצריך לכוכרה בכברה, עד שמגיע אל הרגע הנכסף של התעוררות נשמתו, **ואז יש לו לתופשה ולהחזיקה בשתי ידיים** ולשמרה ולטפחה, ולהתעלות על ידה למעלה הגדולה של בעלי תשובה שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתה.

עוד הוספתי לזה שתפקיד הרבנים, בזמן הזה בפרט, לגלות ליהודי את הניצוץ מנשמתו הטהורה ולהפיק בו רוח אלקים, אבל יש לדעת איך למצוא את המרגלית שורש נשמתו של כל יהודי באשר הוא שם.

אבי רבי אריה זצ"ל היה מיוחד במעלה זו, שידע לעורר את הניצוץ היהודי גם ברחוקים ביותר, ומעשה היה שצעד בשבת ברחוב וראה יהודי אוחז סיגריה בוערת ר"ל, והיהודי כשראה את אבי זצ"ל תיכף הסתיר את ידו מאחורי גבו, אבי זצ"ל ניגש אליו, אחז בידו השנית וליטפה דקות ארוכות, כשהוא מאחל לו 'גוט שאבעס' בנעימות ורוך, עד שנשמטה הסיגריה מידו שמאחוריו. וסיפר אותו יהודי שמאז אין הוא מסוגל להדליק סיגרייה בשבת. כי הצליח אבי זצ"ל לעורר אצלו את הרגש היהודי לסלוד מחילול שבת.

מנהג אבי זצ"ל היה להסתובב בע"ש בין החנויות ולזרזם להקדים סגירתם לפני כניסת השבת, והיה בעל חנות גלידה שהתעקש לפתוח החנות ולמכור גלידה ממש עד כניסת השבת, רבי אריה זצ"ל נכנס כמה שעות קודם כניסת השבת לחנות הגלידה, נתיישב באחד השולחנות, ואמר למוכר בהשתתפות 'כמה אני מבין את הקושי העצום שלך לסגור החנות לפני השבת, ולהפסיד לקוחות וממון, כמה זה קשה', ובלא להוסיף עוד מילת תוכחה קם ממקומו ויצא בשתיקה מן החנות, והתחיל לטפס במעלה רחוב שטראוס לעבר ביהכ"ס, לא הספיק אבי זצ"ל להגיע לפסגת הרחוב עד שרץ אחריו בעל החנות להראותו שהנה נזדרז וסגר החנות. ומאז הייתה אותה חנות גלידה נסגרת כמה שעות קודם כניסת השבת.

שמעתי מרבי משה אהרן שטרן (זצ"ל) שפעם התלווה בשבת קדש אל אאמו"ר זצ"ל בלכתו לשליחות מצוה, לפתע ראה מרחוק אדם גברתן ותקיף, מראהו כאיש אלים, שבפיו נעוצה סיגריה בוערת ה", הוא החל להתפלל בליבו שאבי זצ"ל לא ישים לב לאותו אדם, כדי שלא יגש אליו להוכיחו, ומי יודע מה תהא תגובתו...

תפילתו לא נתקבלה.. וכשהתקרב האיש אליהם ניגש אאמו"ר זצ"ל אליו, אמר לו 'שבת שלום' וביקש ממנו שיזרוק את הסיגריה. ענה האיש 'אינני יהודי', אך אבי התעקש כנגדו 'אתה כן יהודי, ואני אוהב אותך כיהודי, ולכן אני מבקש ממך שלא תחלל שבת שלא תיענש עבור זה', למשמע הדברים זרק האיש את הסיגריה בשתיקה, מיד הושיט לו אבי את ידו, אחז בכף ידו (שלא יוכל להתחמק וללכת..) וביקש ממנו שיבטיח לו שלא יעשן יותר בשבת..

פצה האיש את פיו ואמר: מעולם לא נכנעתי לשום אדם, וגם כמה אנשים 'זכו' לקבל ממני מכות כאשר צעקו עלי 'שאבעס', אבל אתה נצחת אותי! אמנם אני יכול להבטיח לך שלא אעשן יותר בשבתות, אבל לכל הפחות היום, בשבת זו, לא אכניס סיגריה לפי, למלא רצונך.

אחי הגאון רבי חיים יעקב זצ"ל היה אומר ש'מפתח' נקרא כך בלשון הקדש (עי' שופטים ג, כה) משום שאיתו 'פותחים' את הדלת, אך באידיש נקרא המפתח 'שליסל' – 'סוגר'.. שנים פנים איפוא לאותו הכלי, אפשר לפתוח עמו ואפשר לסגור.. מהו החילוק בין הפתיחה לסגירה? כאשר רוצים לפתוח צריכים לסובב את המפתח לצד ימין אך כאשר מסובבים לצד שמאל סוגרים את הדלת..

רמז יש כאן: האדם בפיו ובמעשיו יכול לגעת בפנימיות נפשו של זולתו, אך נגיעה זו יכולה 'לפתוח' את ליבו ויכולה 'לסגור' אותו.. במה הדבר תלוי? האם אנו מסובבים את המפתח לצד ימין, לצד החסד והאהבה, או חלילה לשמאל, לדין ותביעה..

עלינו לדעת, שכשם שבכוחנו להשפיע לטובה על זולתנו, ע"י האהבה והסבלנות וכו', כך גם יש לנו יכולת 'לסובב המפתח לשמאל' ולסגור את ליבם ע"י הקפדנות וקוצר הרוח וכו'.

בימים אלו (כסליו תשנ"ג) סיפר הגר"ש וואזנר רבה של זכרון מאיר בשיעורו על הלכות נדה: לבית אשה זקנה פרץ שודד וניסה להסיר בכח את שרשרת הזהב שענדה לצווארה, הזקנה התנגדה, והשודד הכה

אותה בראשה עד שאיבדה את הכרתה, לאחר כמה ימים נפטרה. השודד נתפס והועמד למשפט. לפני כשבועיים בערך נערך המשפט, אמו של השודד בכתה לפני השופטים וביקשה רחמים להקל בעונשו, מנגד ביקשה התובעת להראות את פני הנרצחת שקיפח את חייה, והציגה את תמונתה של הזקנה. בראות האם את התמונה החווירו פניה כסיד, ואח"כ נפלה מתעלפת. לאחר שהעירו אותה לא הסכימה לגלות בבית המשפט את הסיבה להתעלפותה, אבל לאחר זמן הלכה לרב וסיפרה לו מעשה נורא, שלפני כתשע עשרה שנה בקשה לטבול במקווה, אך הגיעה מאוחר לאחר שעת הסגירה הרשמית, הבלנית – שעמדה לסגור את המקוה – לא הסכימה להכניסה למרות הפצרותיה ותחנוניה {א"ה, מסתמא הפנתה אותה למקוה אחר מרוחק יותר...}, ובעקבות זה שבה לבעלה בלא טבילה, ולאחר ט' חודשים נולד בנה השודד.

והנה בראותה את תמונת הנרצחת נזכרה שהיא היא הבלנית הנ"ל שגרמה ללידת בן הנדה ר"ל והיא עצמה נענשה על ידו ה"י.

זהו מוסר השכל כמה יכולים אנו להרוס ולקלקל ע"י הקפדה יתירה וקוצר רוח, ומזה נלמד למידה טובה, כמה יכולים אנו לקרב ולפתוח לבבות ע"י 'סיבוב המפתח לימין' באהבה וסבלנות..

= לפעמים עצם השיחה והדיבור עם עטרת ראשנו רבי אריה זצוק"ל עוררה אצל הרחוקים את הניצוץ היהודי הבוהר בפנימיותם. כאשר הייתה נפשם משתוקקת להתעורר מעט היו הולכים לפגוש את רבי אריה, בלא איזו שאלה או נושא מוגדר, כדי לעורר את הנקודה היהודית שבתוכם.. רבי אריה היה תמה לעצמו - לאיזה צורך מבקשים האנשים לפגוש אותו בדחיפות, והמה אך ורק משוחחים אתו על דא ועל הא, אך המשיך בסבלנות אין-קץ להפגש ולשוחח שיחות ידידות גרידא.. לבסוף הבין שעצם השיחה בנעימות עוררה ורוממה את פנימיותם..

וכמו שכתב רבי אריה:

"...ביום ג' שבוע העבר קיבלתי מכתב דחוף אקספרס מלשכת הנשיא, כי הוא והנשיאה מבקשים אותי לפגוש אותם בדחיפות בשעה 12:30. {אך} זה הי' יום השנה של אדמו"ר הגרא"ז {מלצר} זכר צדיק לברכה, הלכנו בשעה 9:30 להשתטח על ציונו.. ר' שמחה שלמה שי' קיבל את המכתב {מבית הנשיא} בשעה 10.. ולא מצא אותי, חיכה עלי עד בואי לחדרי בתי בשעה 2. פתחתי המכתב וכבר עבר הזמן.. כתבתי להם כי קבלתי המכתב באיחור זמן, וקיבלתי עוד ידיעה {מברק חוזר} לקבוע זמן בעש"ק בשעה 12 בצהריים. הלכתי, והיא הנשיאה חיכתה עלי בבית הנשיא וקראה גם להנשיא והיתה שיחה ארוכה, ולאיזה מטרה הנכונה – לא אוכל לדעת, כי השיחה היתה ידידותית {בעלמא}.. קודם צאתי היא נתנה לי מבית הנשיא איזה ספר מתולדות משפחתה וכתבה בהערצה, וחתמה א"ע {=את עצמה} רחל ינאית נכדת אדמו"ר ר' נחומצי הגדול מטשרנוביל זי"ע..."

הנה כי כן, בתחילה התפלא רבי אריה על מטרת הפגישה ה'דחופה'.. שהיה צריך להריץ אותו בשבילה לאותו יום בשעה 12.. או לערב שבת קדש לאחר חצות.. אך לבסוף ראה כי נפשה כמהה להתעורר ולהיזכר באבותיה הקדושים אשר החדירו בה נקודה יהודית בוערת..

ונראה דזה הייתה גזירת היוונים לבטל שבת ור"ח ומילה, שהינם הניצוץ שנשאר בוער אצל כל יהודי, וכמו שאנו רואים שגם הרחוקים ביותר מקיימים ברית מילה [ועורכים קידוש בשבת ובמועדים], ורצו היוונים לבטל אפילו הניצוץ הפנימי הזה.

ולכך כשניצחום נעשה להם נס פח השמן, שזה מרמז שממה שנותר פח שמן קטן מסתתר בין השמנים הטמאים ונשאר זך וטהור, ממנו אפשר להשפיע ממנו אורה לכל העולם, בהדלקת המנורה שהיא סמל האור בעולם. וכמו כן הניצוץ היהודי שבלב כל אחד אפשר להדליק ממנה שלהבת גדולה ולהאיר את העולם כולו.

וישב יעקב

ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה

הכתב סופר תמה, הרי בימי נעוריו ביקש יעקב 'לחם לאכול ובגד ללבוש' ולא ביקש מותרות לעצמו, ואילו לעת זקנותו – ימים אשר אין בהם חפץ – ביקש לישב בשלוה בעוה"ז?¹ וביאר, דהנה ישנם ב' מיני נסיונות, נסיון העוני והיסורים ונסיון העושר והשלוה. וידוע שנסיון העושר קשה יותר מנסיון העוני, שהרי גבי איוב כתיב 'בכל זאת לא חטא איוב' ואילו גבי 'וישמן ישורון' כתוב 'ורם לבבך ושכחת את ה''. ולאחר שעמד יעקב בגבורה בנסיון היסורים והצרות, ביקש להתעלות בדרגה נוספת ולעמוד ביסורי העושר, ולכך ביקש לישב בשלוה, ומדוקדק מה שאמרו חז"ל 'לא דיים לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא' – כלומר שרוצים הם להרבות את שכרם ע"י שיזכו גם לעמוד בנסיון השלוה. עכ"ד הכתב סופר.

ולמה באמת לא קיבל יעקב את מבוקשו? ה'כתב סופר' שם כתב משום שאין אדם רשאי להכניס עצמו לנסיון. אך אפשר לפרש גם באופן אחר שמעלת היסורים אינה רק משום ה'נסיון' שבהם, שמצד זה 'נסיון העושר' גדול יותר, אלא עצם היסורים מצד עצמם הם חביבים ומקרבים את האדם לבוראו, כמו שאמרו חז"ל 'חביבים יסורים'.

= סבא זצ"ל היה נעלה במידת קבלת היסורים, ואף בזמנים שהיה אפוף ביסורי גוף ונפש, אם אירע שהיה מתאונן על כאביו ויסוריו, היה תיכף מוסיף **'אבל אינני מבעט! אינני מבעט!'**.

ומרגלא בפומיה לשון רבינו המשנה ברורה בסימן רכ"ב סק"ד **'כי באמת כל היסורין בין בגוף ובין בממון הוא הכל כפרה על העונות כדי שלא יצטרך להתיסר לעתיד לבוא ששם העונש הוא הרבה יותר גדול'**, עיי"ש עוד.

בימים האחרונים לחייו, עסק עם נכדו בעניין קבלת היסורים באהבה [השייך לפרשת תולדות, על הפסוק 'ויהי כי זקן יצחק ותכהין עינו מראות', ואמרו חז"ל יצחק תבע יסורין א"ל הקב"ה חייך דבר טוב אתה מבקש וממך אני מתחיל]. ובהתאמצות גדולה סיפר לו בארוכה את הסיפור הנודע (כמדומה בשם רבי שבת יודלביץ זצ"ל) על אחד שבא להתאונן לפני הרש"ש שרעבי זצ"ל על יסוריו, ובחדר ההמתנה לרש"ש נמנם וראה בחלומו איך עומד למשפט וכך של חובה שוקלת הרבה מכף של זכויות, אך לאחר שהוסיפו לכך של זכות את יסוריו התחילה גם היא לירד מטה, ועדיין היה חסר עוד מעט יסורים כדי להתגבר על משקל כף החובה, והתעורר בזעקת 'הבו לי עוד מעט יסורים!'

ואמנם, גם בתוך יסוריו, קיים בעצמו 'החסיד אבלו בליבו וצהלתו על פניו', ותמיד היה בשלוה ובמאור פנים לכל אדם¹

ומה מאד מתאים להביא כאן מה שכתב סבא בכתיבת ידו מעשה (מימי החנוכה) מאביו עטרת ראשנו רבי אריה זצ"ל **על השמחה והשלוה השורה תמיד אצל הבוטחים בה'**:

"...אבי זצ"ל היה מדליק נרות חנוכה ליד שער החצר מבחוץ, וכשהיה מברך על הנרות היו ילדי השכונה ושכני הבית המבוגרים מקיפים את האבא ז"ל ועומדים בדחילו ורחימו ומקשיבים איך שהוא מברך בהתלהבות ובשמחה גדולה, בפרסומי ניסא. אבי זצ"ל היה מתפלל כל יום כוונתיקין, והיה קם כמה שעות לפני כן בהכון ובלימוד, והיה מקדים לבוא לבית הכנסת.

¹ ושמענו שכאשר הרצי"ה היה מספר הסיפור הנודע מאביו הגראי"ה זצ"ל בברית של זקנינו שאמר להקדים 'שמחה' ל'שלמה' (כפי שהזכרנו בגליון הקודם), היה מסיים 'ומזה יצא – שמחה שלימה'... שנרמז בשמו של סבא שהיתה שמחתו שלמה תמיד.

לפנות בוקר אחד בימי החנוכה, היה בחוץ כפור, פתח [אבי] את הדלת לצאת לביהכנ"ס, והנה שוכב מישהו בחוץ ליד הבית מתחת לחנוכיה בתרדמה עמוקה. אבי ז"ל ריחם עליו, ולא היה ביכולתו ללכת לביהכנ"ס ולהשאירו ישן בכפור, החליט להעירו, והתאמץ קשה עד שהעירו בקושי והכניסו לבית והשיבו ליד השולחן, והרתיח עבורו מזונות, עד שהישן התאושש.

ואז שאלו אבי ז"ל מי הוא ומה מעשהו, ויפתח האיש את פיו ויספר כי הוא בודד, ובאין לו מה לאכול עוסק בגניבה, וגם הערב חשבתי לגנוב וסיירתי בשכונה לפנות ערב למצוא מקום נח לגניבה, וכשעברתי ליד הבית הזה ראיתי התקהלות ושמעתי את הברכות ואת ההתלהבות והשמחה, נדלק בי ניצוץ הגחלת היהודית, ונשמתי התעוררה בקרבי, (ונזכרתי בימי ילדותי ששמעתי בבית אבי הדלקת הנרות והאווירה ששרתה בימים אלו), וניטל ממני כל החשק לגנוב, איך אפשר לגנוב בשכונה שהרב גר בה, ובכלל איך אפשר לגנוב אחרי התעוררות הזאת.

חזרתי לחדרי הדל, ומצאתי בקבוק ארק, שתיתי את כולו, וחזרתי לבית הזה להסתכל בנרות. היה כבר מאוחר, והנרות כבו, אך נשארתי מתבונן בהם, עד שתקפה עלי השינה ונרדמתי מתחת לנרות.

עכשיו יש לי שאלה לרבי – למה אני כל כך עצוב וזקוק תמיד לשתייה, ואחרי כמה שעות אני שוב עצוב, ואילו אתה שמח בלילה ושמח ביום, תמיד בשמחה.

הסביר לו אבי שהעצבות באה מחמת שהוא בודד ללא קרוב או גואל, אבל אני לא בודד, **יש לי אבא עשיר ומסור לי בלב ונפש, וכל מחסורי עליו.**

לתמהונו, הסביר לו אבי ז"ל 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' ואין לו מה לדאוג, כי מה שהוא זקוק באמת מזומן לו מן השמים, ומה שאין לו סימן שאינו זקוק ליותר, וכשיצטרך ליותר יקבלם. האורח התרשם מדברי אבי ז"ל וקיבל על עצמו מיד שיפסיק לשתות, ומחמת הקירוב ביקר לעיתים קרובות אצל אבי ז"ל עד שהשתקם בהדרגה לגמרי וחזר בתשובה, ואבי ז"ל דאג לו למשרה, ועוד.

לאחר מעשה, הסביר לנו אבא ז"ל את דבריו לאותו אורח, עפ"י דברי הכתב סופר בפרשת וישלח, על מה שעשו אמר ליעקב 'יש לי רב' ואילו יעקב אמר לעשיו 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל', ומסביר הכת"ס בשם אביו החת"ס, שעשיו חי עפ"י המזל ומי שיש לו מנה רוצה מאתים, ולכך אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, לכן כל כמה שיש לו אינו משלים עם זה, ולכך אמר 'יש לי רב' – **אבל יכול להיות יותר.** לעומתו יעקב שחי לפי ברכת ה', ולכך מסתפק במה שהקב"ה נותן לו, וכנ"ל, ולכן הרגיש **כי יש לו כל.**

* * *

בן זקונים הוא לו

שנולד לו לעת זקנותו, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לשלו. (רש"י)

והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שיקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו, והוא נשען על ידו תמיד לא יפרד ממנו, והוא נקרא לו בן זקוניו בעבור שישרתו לזקוניו... ואונקלוס שאמר "בר חכים" ירצה לומר שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו, וטעמו כטעם זקנים... כי לא אמר הכתוב בכאן "כי בן זקונים היה", אבל אמר "הוא לו", שהיה כן בעיניו. וזאת כונתם באמרם (ב"ר פד ח) כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, לומר שמסר לו חכמות וסודות תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב ימים. (רמב"ן)

מבואר שמעלתו הגדולה של יוסף על אחיו היה בזכות כך שהיה גדול מהם בקבלת מסורת אבותיו, שהיה תמיד משמש את אביו ולומד ומקבל ממנו. הרי לנו כמה גדולה העברת מסורת התורה מאב לבנו. כי עיקר השגות האדם ומעלותיו באות ע"י שמקבל ממעלות הדורות הקודמים.

ראיתי ב'עיתורי תורה' לבאר המנהג שהורי החתן והכלה מובילים אותם לחופה, ואע"פ שהזוג הצעיר יודע היטב לצעוד בכוחות עצמו, וגם משתוקק מאד להיכנס לחופה, ולמה צריכים להוביל אותם.

אלא באים להראות לזוג הצעיר שהיסוד לבניית ביתם שישעינו עצמם על הוריהם והדורות הקודמים, שלא יחשבו שהם פקחים יותר מהדור הקודם אלא ימשיכו לילך בדרך שהוריהם מוליכים אותם, וכמו שאמרו 'ברא כרעא דאבוה', למה בחרו דוקא 'כרעא' – רגל, אלא הרגלים הם המהלכים ומסמלים את השייכות בין הבן לאביו, שהולך הבן בדרך שהולכו אביו.

= היה אומר סבא זצ"ל: הצעירים חושבים שחכמים הם יותר מן המבוגרים, והם צודקים, אכן בימי הצעירות רוכשים הבנה מעמיקה בכל שטחי החיים. דא עקא, שהזקנים אף הם צעירים היו, ורכשו כבר את חכמת הצעירים, אלא שנוסף להם על זה גם נסיון הזקנים.. ואילו הצעירים אין להם אלא צעירותם לבד... ואם כן בדיון הוא שישמעו לזקנים..

א"ה, וכבר כתבתי בעבר ממורי הגר"ש מפאנעוויז' שליט"א ששמע מאדונינו אבי עזרי' זי"ע שהוא כלל גדול – לעולם אין הבן גדול מאביו! ואף כאשר הזכירו לפניו דוגמאות מגדולי ישראל שהיו הוריהם אנשים 'פשוטים' לכאורה, השיב בנחרצות – בודאי היו גדולים מבנם! [זולת על הגר"א אמר – הוא היה גדול מהוריו.. הגר"א שאני..] והיינו כמו שאמר סבא שהאדם יונק את מעלותיו מהוריו ומן הדורות הקודמים וממילא בהכרח שהם גדולים ממנו..

אחי הגר"י זצלה"ה היה אומר שאף שאנו רחוקים מאד מדרגות הורינו ומן הדורות הקודמים מכל מקום יש ב' דרכים להתרחק מחוף המבטחים, הדרך הא' להפליג בספינה והדרך הב' לחצות את הגשר, והחילוק ביניהם, שמי שעוזב את החוף ושט בספינה, אין לו כבר שייכות למקום מוצאו, הוא משייט ברחבי הנהר אנה ואנה כפי חפצו ורצונו, אבל מי שחוצה את הגשר הוא אמנם מתרחק מן החוף אבל הוא נשאר קשור למקום מוצאו, שכן הוא צועד בגשר היוצא ממנו.

כן אנו, אף שמדור לדור אנו מתרחקים והולכים מן הדורות הראשונים, מכל מקום איננו מנותקים מהם אלא עדיין אנו מחוברים וקשורים למקום המוצא שלנו, אבותינו הקדושים.

= הנה זקנינו זצ"ל - שהיה מסלסל מאד במעלה זו של קבלת מסורת בית אבא - היה 'בן זקונים' של אביו עטרת ראשו רבי אריה זצוקלה"ה בכל המובנים והפירושים, מלבד עיקר הפשט - **שנולד לו לעת זקנותו**..

מסר לו אביו חכמות – כל ימיו היה מביא שמועות וביאורים מאביו זצ"ל, וכן כתביו ויומניו מלאים בעובדות ומעשים, ביאורים וחידושים מרבי אריה.

ומסר לו סתרי תורה מה שלמד משם ועבר – כנודע כמה מסורות קדמוניות בעניינים נסתרים ונפלאים מסר לו אביו ממה שלמד מרבו רבי חיים ברלין שקיבלם ממסורת בית אבא, איש מאיש, עד בית מדרש אדונינו הגר"א.

שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו – במכתבי רבי אריה לבנו הגר"י זצ"ל הוא משבח את מעלותיו, כשרונותיו וחכמתו של זקנינו [שהיה אז בחור] בהפלגה גדולה, ובמקום אחד כתב לו שאילו היה סבא לומד בישיבת חברון המפורסמת בודאי היה נחשב כאחד מעילויי עולם הישיבות.

כי מנהג הזקנים שיקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו.. - היה סבא מלווה את אביו הצדיק ברבים מפעולותיו ומעשיו הכבירים, וסיפר שהיה הוא ואחיו רבי רפאל זצ"ל מלווים את רבי אריה לבית החולים למצורעים, [ובראש השנה היו תוקעים למצורעים בשופר], ותמיד הזכיר איך זכה לשמש את אביו ולסייעו בשעת הגורל הידוע לזיהוי שיירת ה"ה, שהוא עצמו דפדף אז בספר התנ"ך לעשות הגורל.

והוא נשען על ידו – היה סבא משמש הרבה את אביו הצדיק בזקנותו, ובעת מחלתו האחרונה היה מתייעץ עם הרופאים ושומע את חומרת מצבו וכו', [וסיפר שלא רצה לספר את מצבו החמור לשאר בני

המשפחה, כדי שלא לצערם, זולת אחיו רבי רפאל זצ"ל ואחותו מרת עטל תבלחט"א ששיתף אותם כדי שייסיעוהו בתורנות וכדו']. ובשעת פטירתו, היה סבא סועד אותו, ונפטר בידיו ממש, ונתקיים בו 'הוא נשען על ידו' עד הרגע האחרון ממש.

לא יפרד ממנו – כל ימיו ליוותה אותו דמות דיוקנו של אביו זצ"ל, וידוע שנגלה אליו כמה פעמים בחלום להדריך דרכו, שיטול על עצמו לקרב ולהשפיע בבית הכנסת 'אחדות ישראל', ושיהיה בעל תוקע ב'תפארת בחורים', וכן לפני שמחות אצל צאצאיו היה רואה פני אביו בחלום, וכדו'.

שהיה טעמו כטעם זקנים – קרובי משפחתו שהכירוהו כבר לפני עשרות שנים מעידים שתמיד היה סגנונו וטעמו כטעם זקנים, בהנהגה ובפקחות של זקני ירושלים².

והיה זיו איקונין שלו דומה לשל אביו – הכל העידו בו שמראה הוד פניו המאירות ועיניו הטובות והמחממות לב, היו בבחינת בבואה של אביו הגדול זצ"ל.

* * *

ויהי איש מצליח

בפרשת וישב אחרי מכירת יוסף נאמר 'ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח', ובפסוק שלאחריו כתוב 'וכל אשר עושה ה' מצליח בידו', ובפסוק כ"ג כתוב 'ואשר הוא עושה ה' מצליח', ויש להתבונן, שבפסוק הראשון כתוב 'ויהי איש מצליח' בלא הזכרת שם ה', ואילו בשני הפסוקים שלאחריו כתוב – ה' מצליח.

ואפשר להסביר הדבר (ושמעתי זאת מרב אחד) לפי מאמר חז"ל (ברכות לג:): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ועיין כתובות ל. תוד"ה הכל בידי שמים), ולכן בפסוק הראשון שמדובר על מכירתו לפוטיפר וכל מחשבתו ודאגתו היו נתונות לשמור על תרי"ג מצוות, ושלא יאבד מה שקיבל מאביו, ע"ז כתוב 'ויהי איש מצליח', שיראת שמים תלויה רק בו³, אבל אח"כ כשהתיישב בבית אדוניו בנחת (וכמוש"כ שהיה מסלסל בשער) ונשתפר גם מצבו הגשמי, ע"ז כתוב – ה' מצליח בידו, שזה תלוי בידי שמים, וכן בסוף הפרק כשהיה בבית הסוהר והצליח לשפר תנאי החיים בבית הסוהר, ג"כ כתוב ה' מצליח, כי העניינים הגשמיים תלויים בידי שמים ואילו הרוחניים בידי האדם עצמו.

ונראה לבאר לפי"ז את **ההבדל בין חנוכה לפורים**, שבגזירת חנוכה יצאו מתתיהו ובניו למלחמה קשה, מעטים נגד רבים, חלשים נגד גבורים, ונצחו את היוונים, משא"כ בפורים לא יצאו להלחם בהמן אלא קבעו צום ובכי ומספד, שק ואפר יוצע לרבים, ואח"כ קבעה אסתר צום ג' ימים לילה ויום, והביאור לחילוק זה, משום שבפורים היתה גזירה על הגוף (כדברי הב"ח הנודעים) שהיא בידי שמים, ולכן היה צורך בצום ובתפילה לבטל הגזירה, משא"כ בחנוכה שהיתה גזירה של שמד רוחני שע"ז נאמר הכל בידי שמים חוץ

² ועיין תוס' ב"ב ז' ע"ב שכתבו דמר ינוקא הוא הגדול ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא, ומר קשישא הוא הצעיר שנולד בקשישותו של רב חסדא, עכ"ל, וצריך ביאור, וחזינן דמי שנתחנך אצל ינוקא יש בו בחינת 'ינוקא' כל ימיו, ומי שנתחנך אצל קשיש יש בו ממעלת הזקן אע"פ שהוא צעיר ולכן נקרא 'קשישא'. ולפי"ז דברי אונקלוס (לפי' הרמב"ן) אינם סותרים את פשוטו של מקרא אלא נובעים ממנו, דמשום שנולד בזקנותו של אביו ניתן גם בו 'טעם זקנים' וחכמה יתירה. ודו"ק.

ולכן סבא זצ"ל שנולד בזקנותו של רבי אריה קיבל הרבה מטעם הזקנים הנפלא שלו.

³ כנראה כוונת סבא לבאר לפי"ז את תחילת הפסוק 'ויהי ה' את יוסף' שלא סר יוסף מלעבוד את ה' [וכעין מש"כ רש"י בפסוק ג' 'כי ה' אתו - שהיה שם שמים שגור בפיו'], וע"ז קאי המשך הכתוב 'ויהי איש מצליח', שהצליח להחזיק ביראתו ושלא להטמע בין הגויים, ולכן בזה לא נזכר ש"ש כי זהו בידי אדם.

מיראת שמים, **זה תלוי בבחירה של האדם עצמו**, ולכן היה צורך לצאת למלחמת קודש להצלת התורה ומצוותיה⁴.

* * *

ויהי בעת ההיא וירד יהודה

'בטרם תחיל ילדה' קודם שלא נולד משעבד (זה פרעה, ל"כ) נולד גואל אחרון (משיח בן דוד שנולד מפרץ בן יהודה). (מדרש רבה).

ויש להבין מדוע באמת צריך היה להיוולד הגואל עוד קודם שנולד המשעבד. וכן יש להקשות במה שאמרו חז"ל שבערב שבת בין השמשות נברא שמו של משיח, ולמה הוצרך לברוא שמו בשבת ימי בראשית, הלא הוא עצמו יבוא רק לאחר אלפי שנה, ומה יוסיף לן ששמו נברא כבר מקדם.

ונראה, דהן אמנם שעם ישראל מתקיים כבר אלפי שנה בלא משיח וגאולה, מכל מקום בלא **התקוה** לגאולה **והציפייה** למשיח לא היתה הבריאה יכולה להתקיים **אפילו יום אחד**, ולכן מיד בתחילת הבריאה ברא הקב"ה את שמו של משיח, שכבר יהיה למי לצפות ולייחל⁵.
ולכן, עוד קודם שנברא המשעבד בשעבוד מצרים, כבר נולד הגואל האחרון, כדי שכבר יהיה שייך לצפות לישועתו.

= סיפר סבא זצ"ל שסבתא ע"ה אמרה לו, שהדבר שהחזיק אותה בכל ימות הרעה שעברה במחנות ההשמדה בשנות השואה האיומה, היתה התקוה בכל יום – אולי היום יבוא משיח ויגאלנו! וזה נתן לה כוח להתקיים ולהתחזק.

* * *

וישמע ראובן ויצילהו מידם

הלשון 'וישמע ראובן' צריך ביאור, וכי רק ראובן שמע, הלא כל השבטים היו שם ושמעו דברי עצמם. וכתב בספר ויקהל משה בשם הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע שלשון 'וישמע ראובן' קאי על מה שכתוב למעלה 'ונראה מה יהיו חלומותיו' ופרש"י רוח הקדש אומרת כן, וע"ז ממשיך הפסוק שראובן שמע את דברי רוח הקדש, ומזה ידע שצריך להצילו ולקיים חלומותיו.

⁴ זכה סבא זצ"ל לכוון בזה לדברי הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד (נדפס בסוף ספר קובץ הערות סימן י' אות ט' ואילך), ועיי"ש בשם החפץ חיים שהיו צריכים לצאת נגד הקומניסטים בחרב ובחנית ואמנם רבים היו נהרגים אך כח השטן היה נחלש, והיינו כנ"ל דבגזירות הדת לא סגי בתפילה וזעקה אלא צריך להלחם ולהאבק במעשה שטן. עיי"ש.

⁵ ונראה לבאר לפי"ז מה שכלל הרמב"ם בעיקרי האמונה 'ואע"פ שיתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבוא', ומבואר דמי שאינו מחכה לביאת המשיח בכל יום, חסר לו בעיקרי האמונה, וצריך ביאור, מה שייך זה לעיקרי **האמונה**, וכי בגלל שהוא סבור שלא יבוא משיח היום (כגון שסובר שאין משיח בא בשבת) חסר לו בעיקרי האמונה! אתמהה. אמנם לפי דברי הסבא זצ"ל נראה הביאור שאם הוא יכול להחזיק עצמו בלא התקוה שמשיח יבוא עוד היום, הרי חסר לו בעיקר האמונה עד כמה אין לנו קיום בלא הציפיה לגאולה. ועיי"ן בזה.

והביא ע"ז מגמרא תענית דף כא: רבי יוחנן שמע [את שיחת המלאכים שאמרו שנמצא שם אדם דקיימא ליה שעתיה – עתיד לעלות לגדולה], אילפא לא שמע, אמר ליה רבי יוחנן לאילפא שמע מר מידי? אמר ליה לא, אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא, ע"כ, הרי שהבין רבי יוחנן מכך שדוקא הוא שמע, שעליו נאמר הדבר, וכמו כן יש לומר שראובן הסיק ממה שהוא שמע את דברי רוח הקדש, מה שלא שמעו אחיו, שעליו מוטל תפקיד הצלתו של יוסף.

= הוסיף בזה **רבי מרדכי דימנטמן שליט"א** שכאשר היה סבא זצ"ל שומע על איזה שמחה או ניחום אבלים היה אומר 'אם שמעתי כנראה שאני צריך ללכת', והיה הולך אף לאנשים שבקושי הכירם. וזהו ממש כמו שכתב כאן גבי שמיעת ראובן⁶.

עוד נראה לבאר לשוה"כ 'וישמע ראובן' שאין הכוונה על שמיעת האוזן גרידא, אלא על שמיעת הלב, ששמע והתבונן במה ששומע, והתעורר מזה להצילו מידם. וידוע המעשה באבי זצ"ל שדרש בביהכ"ס על כבוד האשה, בשביל לעורר בזה את אחד המשתתפים שאשתו התלוננה עליו בפני אבי זצ"ל שמזלזל בה וכו', ולבסוף דוקא רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שישב שם בשעת הדרשה נתעורר להתחזק בזה [אף שהיה מפורסם בייחוס הנפלא לזוגות], ואילו אותו משתתף כלל לא הבין שמדברים עליו. כי לר' איסר זלמן היה כח של **שמיעת הלב**, וכשנתגלגל ששמע דרשה בעניין כבוד האשה מייד התבונן במה ששמע ונתעורר בזה, ואילו אותו משתתף **שמע באזניו אבל לא 'שמע' שמיעת הלב**.

= רגיל היה סבא זצ"ל לספר שכל המפעל הגדול של אביו רבי אריה בביקור חולי הצרעת, התחיל ממה שיום אחד התפלל בכותל המערבי ושמע אשה בוכה בכי תמרורים ללא מעצורים [אז לא היתה מחיצה בין העזרת גברים לעזר"נ], וניגש אליה ושאלה מה לך כי תבכי, וסיפרה לו שבנה מצורע ונמצא בבית החולים למצורעים ואינה יכולה לבקרו מפני חשש ההידבקות, ותיכף אמר לה רבי אריה אני אלך לבקרו ואספר לך משלומי וכו', ומאז התחיל לבקר שם ולחזק החולים, וכנודע. ואמר סבא זצ"ל שעיקר ההתפעלות צריכה להיות מעצם זה שרבי אריה **שמע** את קול בכייתה של אותה אשה, שהרי רבים היו אז בכותל המערבי, ואף על פי שגם הם שמעו באזנם את קול בכייה, מ"מ לא היתה אצלם שמיעת הלב, ואילו רבי אריה היה לו **לב שומע**, ושמע והתבונן בבכייתה, ונתעורר לבוא לסייעה, ומזה נתגלגל כל הפעולות הגדולות של ביקור חולי הצרעת.

* * *

היא מוצאת

מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצניורא דדשא [=מר עוקבא היה מניח כל יום ד' זוזים בדלתו של שכיניו העני], יום אחד אמר [השכן העני] איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא [הבה נסתכל מיהו איש חסדי], ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתהו בהדיה [הצטרפה אשתו עמו לבית העני], כיון דחזויה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו [כאשר ראה העני אותם מתקרבים לדלתו יצא אחריהם], רהוט מקמיה [רצו מלפניו, כדי שלא יתבייש כשיראה מי הם], עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא [נכנסו להתחבאות בתוך התנור הגרופ גחלים], הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא [היו נשרפות רגליו של מר עוקבא], אמרה ליה דביתהו [אשתו] שקול כרעיך אותיב אכרעאי [תניח את רגליך על רגלי שלא תכווה, כי רגליה לא ניזוקו מן התנור], חלש דעתיה [הצטער למה אינו בדרגתה שאין רגליה נכוות], אמרה ליה אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהנייתי [אני מצויה בביתי,

⁶ ובאמת במדרש רבה (פד, טו) דייק מלשוה"כ 'וישמע ראובן' שראובן לא היה בשעת מעשה כשאמרו לכו ונהרגו, כי היה משמש את אביו, ורק אח"כ שמע הדבר שכך סברו לעשות והצילו מידם. ולפי"ז זהו ממש כענין הנ"ל, שכיון שנתגלגל שהגיעה השמועה לאזניו, מיד הבין ראובן שלא בכדי שמע, אלא כדי שיוכל להצילו מידם.

והעניינים מוצאים אותי ואני מספקת להם מאכלים, ואילו אתה מעניק להם מעות ע"מ שהם יטרחו ויקנו בעצמם]. ומאי כולי האי [למה נכנסו לתנור בשביל שלא יראה אותם העני], דאמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי **נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים**, מנא לן מתמר דכתיב היא מוצאת. (כתובות סז)

ותמה הגרי"ל חסמן (מובא בילקוט לקח טוב) מהו לשון '**נוח**' לו לאדם, היה לו לומר '**צריך**' או '**חייב**' למסור עצמו לכבשן האש. וביאר, דבאמת לא איירי כאן בחיובים, אלא **בנוחות**, שהמבקש נוחות נצחית יעדיף ליפול לכבשן האש ולא להלבין פני חברו ברבים, דזה שורף וכואב הרבה יותר מאש גשמית. ובוזה יובן מה שמר עוקבא ברח מן העני לתוך התנור, כדי שלא יתבייש העני, והרי העני הביא על עצמו את הבושה, ולמה היה חייב מר עוקבא למסור נפשו בשביל שלא לביישו. אכן לפמש"נ אין עוסקים כאן ב'חיוב' אלא ב'נוחות', שהיה נוח להם באמת להכנס לתנור בוער מאשר לבייש את זולתם. עכ"ד.

ולפי"ז נראה לי ליישב קושיית התוס' בסוטה (דף י: ד"ה נוח) אמאי לא חשיב ליה בהדי ג' עבירות שאין עומדים בפני פיקוח נפש, דהיה לו למנות גם הלבנת פנים בהדיהו, עיי"ש מה שתירצו. אכן לפי דברי הגרי"ל חסמן מיושב היטב שלעולם אין כאן חיוב למסור נפש בשביל שלא להלבין פנים, אלא כך הוא האמת שיותר נוח למסור נפש מאשר להלבין פני חברו. ודו"ק.

= ובאמת, א"א להפריז בתיאור כמה היה זקנינו הצדיק זצ"ל זך ונקי בעניין זה, כל חשש קל שמא נפגע פלוני פגיעה קלה ממנו, היה מסעיר את רוחו וטורד את מנוחתו, ולא היה מוצא מנוח לנפשו עד שנתברר לו שפלוני לא נפגע כלל, ואפילו הכי לא נחה דעתו, והיה מבקש שוב ושוב מחילה, עד שהיה ברור לו כשמלה שאין עליו שום קפידא.

כמה ימים לפני פטירתו, שמע בתוך חולשתו הגדולה את אחד הנכדים שהיה בביתו כשהוא משוחח בטלפון עם אחיו בחר - ישיבה, פתח חמי את עיניו ואמר 'תמסור לו בשמי שילמד בשקידה', לאחר כמה דקות התחיל לחשוש ולהצטער שמא פגע באותו נכד בן ישיבה, שאולי היה משמע שהוא סבור שאיננו לומד דרך כלל בשקידה, ולא נחה דעתו עד שהרגיעו אותו שהדברים נתקבלו בשמחה, כעידוד וכדברו, ולא היה בהם חשש פגיעה חלילה.

ועדיין צריך ביאור, דאם אין **חיוב** להפיל עצמו לכבשן האש שוב אין **היתר** להפיל עצמו לכבשן האש (לפי דעת הרבה ראשונים שאסור לאדם למסור נפש על מצוות שנדחות מפני פקוח נפש), וא"כ איך הכניסו תמר ומר עוקבא ואשתו את עצמם לתוך האש.

אכן שמעתי **מאבי רבי אריה זצ"ל** שבמצוות שבין אדם לחבירו אם עושים את המצוה לגמרי לטובת חברו, בדרגת ואהבת לרעך כמוך, בשלמות המצוה, לא יכול לצאת מזה תקלה. ולכך דביתהו דמר עוקבא לא ניזוקה כלל, כי הייתה דואגת בשלמות לעני, ומביאה לו מזון מוכן, וכשמוסרים נפש עבור הזולת בשלמות אין תקלה ונזק יוצאים מזה כלל.

= וכמה נאים הדברים למי שאמרם, שהרי רבי אריה זצ"ל היה מכניס לביתו נדכאים וחולים במחלות מדבקות, ונכנס בעצמו לבית מצורעים [ולעתים היה מצרף לזה את בניו כנזכר לעיל], ורבים היו מוחים בידו על שהיה מסכן נפשו ונפשות בני ביתו, והוא לא שת ליבו לזה כלל, כי היה תקיף באמונתו ששלוחי מצוה אינן ניזוקים, **ואם מוסר נפשו עבור הזולת לא יארע לו מזה כלל תקלה**.

הסבא מסלבודקה באור הצפון (ח"א עמ' ריג) כתב דממעשה של מר עוקבא יש ללמוד דאף שכוונתו היתה לשם חסד בדרגה הנעלה ביותר שהעני נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה, ובכל זאת, אם נגרם על ידה בעקיפין הלבנת פנים, נהגו בזה כדין רציחה ומסרו נפשם להינצל ממנו.

ומכאן יש ללמוד שיתכן שאף מעשה מצוה מהודר ביותר, תהיה כרוכה בו עבירה חמורה השקולה כשפיכות דמים ושיאבדו בגללה את כל החלק בעולם הבא. ואולי זו היתה כוונת תשובתו של דוד למוכחים אותו, שהם היו אומרים לו 'דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה?' והוא עונה להם 'מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא', כי דוד הסביר להם שאף שהם מתכוונים בדברי תוכחתם לשם שמים מ"מ בזה כרוך עבירה קשה של הלבנת פנים שהיא חמורה מהעבירה שהם מוכיחים עליה, ובמקום שיקבלו שכר על מצוותם הם מאבדים בגללה את חלקם בעולם הבא. עכ"ד באור הצפון.

ויש להוסיף לזה, מה ששמעתי לפרש (א"ה, נכתב ב'אזנים לתורה' בשם בנו רבי אליעזר זצ"ל) דהנה בפרשתנו כתב רש"י 'למה נסמך מעשה אשת פוטיפר למעשה תמר? לומר לך, מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד ממנו בנים ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה. וצריך להבין, מאחר ששתיהן לשם שמים נתכוונו, למה איפוא נזכרת תמר לדורות עולם כצדקת גמורה ואילו אשת פוטיפר נקראת מרשעת ארורה, כמו שאמרו עליה בב"ר פ"ז ד' 'ארורים הם הרשעים'.

והביאור, שכאשר אנו רואים אנשים שעושים מעשים נועזים 'לשם שמיים' ומבקשים לדעת אם באמת כוונתם טהורה לש"ש בלבד או שגם יש בזה איזה ביטוי של מידה רעה. עלינו לבדוק כיצד הם מגיבים כאשר אחרים מעכבים אותם ממעשיהם, איך נראית תגובתם, האם הם מושכים ידיהם וה' הטוב בעיניו יעשה או שהם מתנכלים לחולקים עליהם וממררים את חייהם של מי שלא זכה להגיע ל'דרגתם' בקנאות..

והנה, תמר הצדקת אף שהסכימה לשבת כאשר כזונה לשם שמיים להעמיד ממנו בנים צדיקים, מכל מקום כאשר היתה צריכה בשביל זה לפגוע ביהודה, הסכימה אפילו להמסר לשריפה ובלבד שלא תלבין את פניו, אף שהיתה יכולה לטעון שאדרבה כדאי להלבין פני יהודה 'לשם שמיים' כדי שתנצל מן השריפה ותוכל להעמיד ממנו בנים..

לעומתה אשת פוטיפר, ביקשה אמנם לפתות את יוסף לשם שמיים, אך כאשר התנגד יוסף לזה, מה עשתה? העלילה עליו עלילות שהעמידוהו בסכנת מוות ושלחה אותו לבית הסוהר.. וכל זה 'לשם שמיים', משום שהפריע לה ב'מצוה' שביקשה לעשות..

זהו המבחן האמיתי, כאשר אדם עושה מעשים 'לשם שמיים', האם עושה זאת גם על חשבון השני?...

אאמו"ר רבי אריה זצ"ל היה משנן באוזנינו את דברי הגר"א בקול אליהו על המשנה 'הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה', דאיירי כגון שיש לפניו מצוה שאינה לשם שמיים ועבירה לשם שמיים, יש עליו לרוץ למצוה אף שאינה לשמה ולברוח מהעבירה אף שהיא לשמה, מפני שהמצוה גוררת מצוה ולבסוף יגיע מזה לידי מצוות רבות, ואילו עבירה גוררת עבירה, ואף שבפעם הראשונה עשה העבירה לשם שמיים, אכן העבירות שיגררו ממנה כבר לא יהיו לשמה....

= עטרת ראשו רבי אריה זצ"ל היה מתנגד חריף להפגנות 'נטורי קרתא' [שלא בשליחות גדולי ישראל], בהם נערים צעירים התעמתו עם השוטרים ונעצרו חדשים לבקרים.. חושש היה מהשחתת המידות המחלחלת אל לב הנוער במגרשי ההפגנות..

בהזדמנות כתב בעניין זה:

"..חדשים לבקרים אלו המכנים עצמם בשם נ"ק מקיימים עליהם והנותר בציון ובירושלים קדוש יאמר להם {כלומר, רק להם..}, ואין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של תו"ש כפי הבנתם בלבד, בגדר די לעולמו של הקב"ה אני ואתה.. וגם אגודת ישראל לא נראה בעיניהם..

המאסרים מההפגנות השפיע כ"כ על הנוער החרדי ואפילו על תשב"ר אשר תשוקתם גדולה מאד לשבת לכה"פ איזה זמן קצר בבית הכלא, ויקרא בשם קדוש..."

= סיפר סבא שפעם אחת ישב בבית הכנסת, והיה שם זקן נכבד אחד שיצא עליו שם רע, שהוא נכשל בחטאים, ולפתע הגיע קנאי אחד והתחיל לזעוק כנגד אותו זקן שהוא חוטא ושיצא מבית הכנסת, שאר המתפללים החרישו, אך הסבא הרגיש שאיננו יכול לעצור בנפשו מול שפיכת דם הזקן ברבים, וכנגד טבעו נעמד על רגליו, דפק על השולחן, וזעק: הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא!, וכמובן שאותו קנאי נמלט על נפשו..

* * *